

Zamecki, Stefan

Adam Stanisław Synowiecki (1929-2000)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 47/1, 207-226

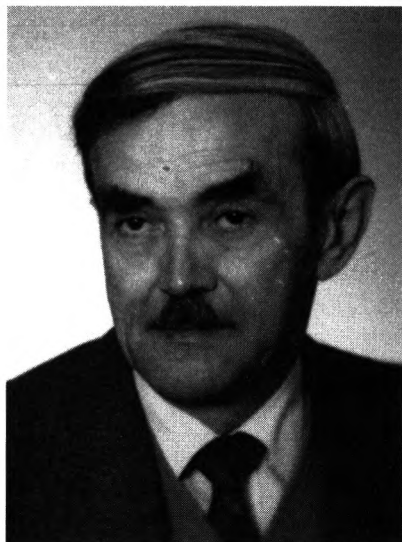
2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADAM STANISŁAW SYNOWIECKI
(1929–2000)*

Adam Stanisław Synowiecki urodził się 20 maja 1929 r. w Warszawie. Szkołę średnią, a mianowicie Gimnazjum im. Marcina Kromera, ukończył w Gorlicach w obecnym województwie małopolskim. W latach 1948–1952 odbył studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończył uzyskując dyplom magistra filozofii (1952). W 1953 r. poślubił Jadwigę Grochowską, nauczycielkę w Liceum Ekonomicznym, z którą miał czterech synów – wszyscy ukończyli studia wyższe. W latach 1952–1965 pracował jako nauczyciel chemii i logiki w Liceum Ogólnokształcącym w Gorlicach. Z tego okresu pochodzą pierwsze Jego publikacje zamieszczane na łamach „Chemii w szkole”. Były to początkowo artykuły dotyczące problematyki chemicznej, jednak stopniowo doszły w nich do głosu filozoficzne zainteresowania Autora.

W latach 1963–1965 odbywał zaoczne studia doktoranckie na Uniwersytecie Warszawskim uwieńczone uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku (1968). Podstawą uzyskania doktoratu była książka *Problem mechanicyzmu w naukach przyrodniczych*, opublikowana w 1969 r. we Wrocławiu. Począwszy od 1965 r. wykładał filozofię na Wydziale Humanistycznym w Wyższej Szkole Pedagogicznej, przenosząc się na stałe wraz z Rodziną do Gdańska.

W 1969 r. został powołany na stanowisko starszego wykładowcy w Instytucie Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej, a w 1970 r. na stanowisko docenta, tworząc Zakład Filozofii na Wydziale Zarządzania i Ekonomii w tej samej uczelni, gdzie pracował aż do przejścia na emeryturę, zajmując od 1969 r. stanowisko kierownika Zakładu Filozofii oraz w latach 1969–1982 wicedyrektora Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej.

W 1978 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego filozofii na Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Podstawą habilitacji była książka *Byt i myślenie U źródeł marksistowskiej ontologii i logiki dialektycznej*. Została ona opublikowana w 1980 r. w Warszawie.

Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1989 r., a więc po przeszło dziewięciu latach od daty (4.VII.1980) powzięcia uchwały przez Senat Politechniki Gdańskiej w sprawie nadania Mu tego tytułu. Wprawdzie owa uchwała – jak napisał Synowiecki w swym *Autoreferacie* z 27 maja 1991 r. – „została niezwłocznie skierowana do ministerstwa, ale dalsze postępowanie kwalifikacyjne wstrzymały ówczesne władze polityczne tak, iż dopiero w kwietniu 1989 r. – w zmienionej sytuacji politycznej i wskutek interwencji ze strony Politechniki – do niej powrócono. Stanowisko wspomnianych władz było odpowiedzią na mój pozytywny stosunek do tych przeobrażeń społeczno-politycznych, jakie przyniósł Polsce sierpień 1980 r., a zwłaszcza skutkiem mojego zaangażowania w proces zmian sposobu uprawiania i nauczania dyscyplin filozoficznych; zarówno w naszej Uczelni, jak i w środowisku gdańskim”.

Na temat owego zaangażowania przyszłego Profesora będzie jeszcze dalej mowa. Tymczasem stwierdzę, że 22 maja 1989 r. Synowiecki uzyskał z nadania Ministra Edukacji Narodowej tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, zaś 1 stycznia 1992 r. Rada Państwa nadała Mu tytuł naukowy profesora zwyczajnego. W dokumentach Zmarłego znalazłem nie datowane krótkie pismo podpisane przez ówczesnego Dyrektora Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej, prof. dra hab. Adama Skrzypka, zatytułowane *Uzasadnienie potrzeby utworzenia stanowiska profesora zwyczajnego w Zakładzie Filozofii Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej*. W piśmie tym stwierdza się, co następuje (cytuję w całości):

„1. Utworzone stanowisko w specjalności »filozofia nauk przyrodniczych« będzie jedynym w Politechnice Gdańskiej i w naukowym środowisku Trójmiasta.

2. Zakład Filozofii Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej prowadzi zajęcia humanizujące studia techniczne. Dostarcza studentom wiedzy w zakresie filozofii nauk empirycznych, antropologii filozoficznej, aksjologii, etyki, estetyki oraz historii filozofii i nauki. Zespół naukowo-dydaktyczny Zakładu powinien być kierowany przez specjalistę o dużym autorytecie naukowym.

3. Wspomniany zespół wyróżnia się w Trójmieście swoimi kompetencjami naukowo-dydaktycznymi, a jego członkowie mają za sobą liczne publikacje w kraju

i za granicą. Został on stworzony od podstaw przez kandydata na stanowisko profesora zwyczajnego, kierownika Zakładu Filozofii, prof. nadzw. dr hab. Adama Synowieckiego. Pod jego kierunkiem Zakład przygotował w ostatnich latach nowe programy dydaktyczne dyscyplin filozoficznych oraz opracował metody ich realizacji w toku zajęć.

4. Kandydat na stanowisko profesora zwyczajnego wykazuje się dużą aktywnością naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Był promotorem kilku prac doktorskich oraz recenzentem wielu rozpraw: prac doktorskich, habilitacyjnych i publikacji przyjmowanych do druku przez różne wydawnictwa. Prowadzone pod jego kierunkiem badania odznaczają się ścisłym połączeniem refleksji nad nauką i techniką z refleksją nad człowiekiem, w jego wymiarze osobowym, społecznym i środowiskowym. Mają więc one charakter szkoły naukowej, a niektóre ich osiągnięcia znane są w kraju i za granicą.

5. Merytoryczne oceny dorobku prof. nadzw. dr hab. Adama Synowieckiego dokonane przez Recenzentów i Komisję Konkursową są bardzo dobre, a Rada Instytutu Nauk Społecznych poparła wnioszek jednomyślnie (liczba osób obecnych – 8; liczba głosów pozytywnych – 8)”.

We wspomnianym *Autoreferacie* Autor przedstawił swą wieloraką działalność naukową, dydaktyczną i organizatorską obejmującą okres od początku 1981 r. W innych dostępnych mi materiałach lata wcześniejsze Jego działalności znalazły nader oszczędny wyraz, zaś w *Autoreferacie* prawie żaden. Pisząc ów tekst, pominął też rozprawy, za które uzyskał doktorat i habilitację, rzadko zresztą cytowane przez Niego w pracach z lat 90. Co więcej, spośród kilkunastu prac opublikowanych przed 1981 r., sądząc po cytowaniach, bardzo nieznacznie zyskały później aprobatę Autora. Wygląda na to, że chciał się On odciąć od wspomnianego okresu, z pewnością głównie ze względów politycznych. Jednak przypomnę na tym miejscu, że działalność polityczna Synowieckiego nie sięgała nawet poziomu ówczesnych władz Politechniki Gdańskiej. Z tego, co wiem, przejawiała się ona głównie w działalności pisarskiej, piastowaniu w latach 1973–1981 funkcji członka Komitetu Redakcyjnego „Studiów Filozoficznych” a także stanowiska kierownika Zakładu Filozofii i wicedyrektora Instytutu Nauk Społecznych Politechniki Gdańskiej. Wszelako można dziś dyskutować, w jakiej mierze Jego poglądy z tamtych czasów były zgodne z aktualną wówczas „jedyną słuszną linią polityczną”. Nie czuję się ani upoważniony, ani kompetentny aby podejmować taką dyskusję. Nawiasem mówiąc, w Redakcji „Studiów Filozoficznych” zasiadali ludzie o różnych poglądach, niekiedy odległych od wspomnianej linii politycznej...

Okres przed rokiem 1981 w działalności Synowieckiego można oceniać rozmaicie biorąc pod uwagę Jego ówczesne publikacje, w których dominowała problematyka filozofii heglowsko-marksistowskiej, a co więcej, niektóre z nich były napisane z pozycji marksistowskich. Rok 1981 stanowił natomiast cezurę

w Jego działalności i pisarstwie. Działalność ta stała się bardziej wielostronna, politycznie opozycyjna, zaś pisarstwo przeorientowane w kierunku coraz większego zbliżenia z filozofią chrześcijańską.

Wśród prac Synowieckiego opublikowanych przed rokiem 1981 na uwagę zasługują przede wszystkim dwie samodzielne książki: *Problem mechanicyzmu w naukach przyrodniczych* (1969) oraz *Byt i myślenie. U źródeł marksistowskiej ontologii i logiki dialektycznej* (1980). W stosunkowo bliskim ideowym związku z tą ostatnią pracą pozostaje napisany wspólnie z S.Jojczykiem i A.Pawlakiem obszerny skrypt dla słuchaczy WUML-u, zatytułowany *Materializm historyczny i dialektyczny* (1978) oraz samodzielny skrypt *Węzłowe zagadnienia filozofii* (1979). Następna książka Synowieckiego została opublikowana dopiero na dwa lata przed Jego śmiercią, a mianowicie *Przyrodoznawstwo dzieła ludzi i cząstka kultury. Wokół antropologicznej teorii wiedzy* (1998). Na temat tej pracy wypowiedziałem się w artykule zamieszczonym na łamach „Zagadnień Naukoznawstwa”¹.

Tak więc, wśród prac Synowieckiego opublikowanych po habilitacji przez 20 lat nie było książki, która mogłaby stanowić formalną – według dzisiejszych kryteriów – podstawę do ubiegania się o tytuł naukowy profesora. Wszelako nasuwa się uwaga, że – o ile mi wiadomo – w latach 80. i na początku 90. nie było formalnego obowiązku przedstawienia odrębnej książki na tytuł naukowy profesora. Znam przypadki, w ramach *nauk humanistycznych*, przyznawania takiego tytułu w sytuacjach, gdy kandydat nie tylko nie miał „profesorskiej” książki, ale nawet udokumentowanego znaczącego dorobku po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Jednak, niezależnie od tego, jak w kategoriach współczesnych oceni się dorobek Synowieckiego po habilitacji, pozostaje faktem, że – jak sam stwierdził w *Autoreferacie* – „postępowanie kwalifikacyjne wstrzymały ówczesne władze polityczne”.

Na uwagę zasługuje duża mobilność Synowieckiego w okresie sprzed 1981 r., przejawiająca się nie tylko w napisaniu i opublikowaniu wspomnianych wcześniej kilku książek, ale nadto około 60 artykułów, zamieszczonych w takich periodykach, jak: „Chemia w Szkole”, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”, „Argumenty”, „Studia Filozoficzne”, „Studia Nauk Politycznych”, „Człowiek i Światopogląd”, „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”, „Dialectics and Humanism”, „Ideologia i Polityka”, „Deutsch. Z. Philos.”, „Nowe Drogi”, „Kwalitologia” oraz w kilku publikacjach zwartych pod redakcją W.Krajewskiego, J.Kmity, J.Lipca. Niektóre z Jego prac z tego okresu, na przykład ogłoszone na łamach „Argumentów”, miały charakter publicystyczny. Natomiast artykuły, które zamieścił zwłaszcza w „Studiach Filozoficznych” świadczyły o dużej dojrzałości Autora jako filozofa. Oczywiście opinia taka nie usuwa ich dyskusyjności z takiego czy innego punktu widzenia, ale w dziedzinie filozofia prawie każdy pogląd bywa traktowany jako dyskusyjny.

Oceniając publikacje Synowieckiego z tego okresu, można stwierdzić, że niektóre z nich zostały napisane z pozycji jawnie marksistowskich właściwych dla lat 60. i 70., przy czym ich problematyka jawi się nader zróżnicowana. W innych trudno się dopatrzeć marksistowskiego punktu widzenia. Niemniej można wśród wszystkich Jego publikacji z tego okresu wyróżnić grupy prac poruszających tematy zajmujące stosunkowo stabilne miejsce w całokształcie Jego pisarstwa. Wydaje się, że na takie miano zasługują prace poruszające następujące tematy: 1) chemia jako subdziedzina nauk przyrodniczych; 2) mechanicyzm w subdziedzinach nauk przyrodniczych; 3) marksistowska filozofia subdziedzin przyrodoznawstwa; 4) dialektyka Hegla a dialektyka marksistowska. Tematy te Autor starał się w miarę możliwości opracowywać historycznie, toteż można orzec, że pisarstwo Jego wokół tych tematów daje się potraktować jako usytuowane pomiędzy *historią dziedziny filozofia* a *historią dziedziny nauka*. Do tych czterech głównych tematów Autor dołączał, w miarę upływu czasu, tematy poboczne, mające charakter bardziej szczegółowy.

Z perspektywy lat można orzec, że niektóre z tematów pobocznych z lat 60. i 70. przekształciły się w główne w latach 90. Myślę, że do takich można zaliczyć, na przykład, temat podjęty w artykule *Filozofia przyrody w ujęciu antropologicznym* (1971), wprawdzie napisany w okresie wyznawania poglądów marksistowskich, niemniej znalazł on swą kontynuację w książce *Przyrodoznawstwo dzieło ludzi i częśćka kultury. Wokół antropologicznej teorii wiedzy* (1998), w której poglądy Autora jawią się dalekie od wyrażanego przez Niego w latach 60. i 70. stanowiska marksistowskiego. W tej ostatniej książce doszły do głosu rozmaite dążności poznawcze Autora, niektóre wcale nie tak bardzo przez niego skrywane w okresie wcześniejszym. Skłonny jestem nawet twierdzić, że niektóre poglądy filozoficzne i ogólnonaukowe, a także z zakresu historii dziedziny nauka (zwłaszcza historii subdziedziny chemia), które artykułował w swych pracach w latach 80–90., wyznawał już wcześniej. Mam na myśli zwłaszcza personalistyczny punkt widzenia w badaniach nad dziejami superdziedziny ludzka kultura, opozycyjny pod niejednym względem wobec podejść wzorowanych na koncepcjach Karla R. Poppera, kontentujących się wizją wiedzy bez podmiotu poznającego.

Przechodząc do omówienia działalności Synowieckiego w latach 80., chciałbym naprzód wyrazić swe przekonanie, że pod niejednym względem stanowiła ona przedłużenie Jego wcześniejszej działalności. Okoliczność ta, jak mogę sądzić, nie jest jakąś jednostkową osobliwością, gdyż takie czy inne wydarzenia polityczne, a więc z natury rzeczy zewnętrzne wobec działalności intelektualnej, nie mogą całkowicie usunąć wcześniej wypracowanych przez kogoś poglądów. Z tego względu byłoby nader dziwaczne, gdyby Autor po uzyskaniu habilitacji (1978) w oparciu o opublikowaną nieco później książkę *Byt i myślenie. U źródeł marksistowskiej ontologii i logiki dialektycznej* (1980) miał w latach 80. radykalnie zmienić swe poglądy

w temacie dociekań, a to dlatego, że ważne wydarzenia polityczne właśnie lat 80. w Polsce do tego Go zniewoliły. Podobnie byłoby dziwaczne, gdyby w publikacjach Jego z lat 90. nie dały się odszukać elementy wcześniej wyznawanych przez Niego poglądów.

Gdy chodzi o osiągnięcia naukowe Synowieckiego, a także pracowników kierowanego przez Niego Zakładu Filozofii działającego w Politechnice Gdańskiej, to uznał On – w specjalnej, nie datowanej krótkiej notatce zatytułowanej *Informacja o osiągnięciach naukowych i dydaktycznych* – że należały do nich: kierowanie dwoma tematami z zakresu historii filozofii i filozofii (metodologii) nauk empirycznych, przy czym w ramach tych tematów obroniono 2 doktoraty i opublikowano ponad 40 rozpraw, w tym 9 Jego własnych; kierowanie badaniami w ramach resortowego programu *Filozoficzne założenia teorii naukowych* (UAM w Poznaniu), owocującego 8 rozprawami, w tym 2 Jego własne; praca indywidualna nad obszerną monografią poświęconą filozoficznym przedłożeniom przyrodoznawstwa XIX w. oraz 2 artykuły naukowe na temat mechanicyzmu w dyskusjach przyrodników XIX w.; badania indywidualne dotyczące współczesnego stanu metafizyki uwieńczone artykułem w „Rocznikach Filozoficznych KUL”; udział w posiedzeniach Rady Naukowej ówczesnego Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie oraz Gdańskiego Instytutu Technologicznego; członkostwo Komitetu Nauk Filozoficznych PAN; udział w V Zjeździe Filozofii Polskiej (1987) i międzynarodowej sesji poświęconej dwunastej rocznicy urodzin Artura Schopenhauera (1988).

Do swych osiągnięć dydaktycznych Synowiecki zaliczył we wspomnianej notatce: wykłady z historii filozofii i antropologii filozoficznej oraz wykład monograficzny z historii i metodologii nauk empirycznych dla studentów Politechniki Gdańskiej; wykłady i seminaria z historii filozofii dla studentów z filii KUL-u; seminaria naukowe dla doktorantów Politechniki Gdańskiej; wykłady w ramach Politechniki Otwartej; wykłady na 3 ogólnopolskich seminariach studenckich; wykłady popularyzujące filozofię w środowiskach pozaakademickich; opiekę nad rozwojem naukowo-dydaktycznym pracowników Zakładu Filozofii Politechniki Gdańskiej oraz recenzowanie prac doktorskich i habilitacyjnych w skali całego kraju; pracę nad nowymi programami nauczania dyscyplin filozoficznych.

Prace Synowieckiego nad nowymi programami nauczania dyscyplin filozoficznych znalazły wyraz – by tak rzec – instytucjonalny, o czym wspominał w *Autoreferacie*.

„Od początku 1981 r. przewodniczyłem Komisji Programowej »dla podstaw Filozofii Marksistowskiej«, powołanej przez rektora Mariana Cichego i złożonej zarówno z przedstawicieli środowiska studenckiego (NZS), jak i pracowników Zakładu Filozofii INS. Komisja odniosła się krytycznie do preferowania marksizmu i zaproponowała nową nazwę przedmiotu: »Podstawy Filozofii«. Opracowała również projekt programu szeregu dyscyplin filozoficznych, z których

znaczna część miała być fakultatywna. Po uzyskaniu pozytywnej recenzji prof. M. Gogacza z Wydziału Filozofii Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie projekt został zatwierdzony przez rektora Politechniki Gdańskiej i w jesieni 1981 r. zaczął wchodzić w życie. Informacje o nim zamieściłem w piśmie NZS PG »Vacat« (marzec 1981) a założenia, które legły u jego podstaw, przedstawiłem w miesięczniku »Życie Szkoły Wyższej« (Warszawa, 6/1981 – »Zasada partnerstwa w pracy dydaktyczno-wychowawczej«). Dążeniu ku radykalnej odnowy uprawiania i nauczania filozofii dałem też wyraz w kilku artykułach opublikowanych w tygodniku »Czas«, z którym współpracowałem aż do jego zawieszenia. W jesieni 1981 r. nawiązałem ponadto współpracę z profesorami filozofii Biskupiego Seminarium Duchownego w Gdańsku-Oliwie, wskutek czego dwóch z nich zaczęło w Politechnice Gdańskiej (w ramach zajęć zleconych) wykłady z historii filozofii średniowiecznej oraz z wybranych zagadnień współczesnej filozofii chrześcijańskiej. Stan wojenny ograniczył tę działalność, ale jej nie zlikwidował. Mimo pozbawienia mnie funkcji Zastępcy Dyrektora Instytutu ds. Naukowo-Badawczych (pełnionej od 1982 r.), organizowałem pracę Zakładu Filozofii w taki sposób, aby na czoło wysuwały się w niej badania naukowe i podejście humanistyczne. Znalazło to odbicie w biuletynie Komitetu Nauk Filozoficznych PAN w Warszawie z 1984 r. pt. »Obraz Filozofii w Polsce«. gdzie Zakład Filozofii Politechniki Gdańskiej został kilkakrotnie wyróżniony. Zaliczono go do tych nielicznych zakładów usługowych, które nie są narzędziami indoktrynacji ideologicznej, lecz prowadzą »konsekwentną działalność naukową« (s. 10–11); które mogą się wykazać dużą ilością opublikowanych prac naukowych (s. 29); które wreszcie troszczą się o dydaktykę i opracowują jej skrypty oraz inne pomoce naukowe (s. 29)».

Według opinii Synowieckiego, wyrażonej w *Autoreferacie*, wspomniane wyżej osiągnięcia Zakładu Filozofii Politechniki Gdańskiej zawdzięczały wysoką ocenę dzięki m.in. zespołowym pracom badawczym prowadzonym nad dwoma tematami: *Historia myśli filozoficznej i filozoficznych problemów nauk empirycznych* oraz *Podstawy ontologii i metodologii nauk*. W 1983 r. uległy one rozszerzeniu, uzyskując sformułowania: *Główne zagadnienia historii filozofii i filozofii kultury (w tym filozofii techniki)* oraz *Metodologia nauk empirycznych a filozofia współczesna*. Warto wspomnieć, że w latach 1987–1990 Synowiecki kierował też badaniami prowadzonymi przez część pracowników Zakładu Filozofii w ramach resortowego programu *Filozoficzne założenia teorii naukowych*, któremu patronował Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Jeżeli chodzi o publikacje Synowieckiego z lat 80., to nie było ich wiele. Niestety, brak wśród nich książki, która mogłaby stanowić podstawę w ubieganiu się o tytuł naukowy profesora. Wydaje się, że liczne zajęcia oraz niezbyt klarowna sytuacja polityczna w kraju, rzutująca negatywnie na Jego motywację do pracy badawczej, mogły wpłynąć na pewne zahamowanie w tej działalności. W tym

okresie ogłaszał swe prace w następujących periodykach: „Studia Filozoficzne”, „Czas”, „Universitas Gedaniensis”, „Dialectics and Humanism”, „Roczniki Filozoficzne Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, „Roczniki Filozoficzne”, a także w kilku krajowych i zagranicznych publikacjach zwartych (w tym dwóch opublikowanych w Moskwie). Problematyka prac Synowieckiego z tego okresu specjalnie nie odbiegała od tej, która była właściwa dla wcześniejszych Jego prac. Wszelako doszły trzy pozycje z gatunku literackiego, którego – o ile mi wiadomo – wcześniej nie praktykował, a mianowicie przekłady artykułu H.G. Gamera na temat Mikołaja z Kuzy oraz dwóch tekstów tego ostatniego.

Ważkie miejsce w działalności Synowieckiego odegrały kontakty z zagranicznymi ośrodkami i instytucjami filozoficznymi, na przykład z „Philosophische Gesellschaft Basel”, „International Biographical Centre” z Cambridge, „Internationale Hegel-Gesellschaft” owocujące wygłoszonymi referatami i publikacjami. Jednak w sumie owych kontaktów, referatów i publikacji zagranicznych nie było wiele. Synowiecki większą wagę przywiązywał do działalności na terenie kraju.

Mobilność, którą przejawiał Synowiecki w latach 80., uwidoczniła się nie tylko w pracy pisarskiej i dydaktycznej, chociaż w tych dwóch zakresach miała charakter najbardziej spektakularny. Wydaje się, że na uwagę zasługuje także Jego działalność organizatorska związana z Gdańskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, którego przez wiele lat był wiceprzewodniczącym, pełniąc także funkcję członka Sądu Koleżeńskiego przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Warszawie. W jakiejś mierze przyczynił się do zorganizowania w latach 1982–1983 we wspomnianym Oddziale kilku odczytów: ks. prof. Józefa Tischnera z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, prof. Leszka Nowaka z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. Jadwigi Staniszkis z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Klemensa Szaniawskiego z Uniwersytetu Warszawskiego i prof. Stefana Swieżawskiego z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Z kolei Synowiecki sam przejawiał ożywioną działalność odczytową, na przykład w Gdańskim Towarzystwie Naukowym, gdzie w marcu 1984 r. wygłosił odczyt pt. „Filozofia współczesna a dziedzictwo przeszłości”. Gdy w 1985 r. powstała Komisja Socjologiczna w ramach tego Towarzystwa, Synowiecki został jej członkiem. W 1988 r. został także członkiem Rady Naukowej Gdańskiego Instytutu Teologicznego, pomagając w zorganizowaniu sekcji filozofii oraz prowadząc wykłady z historii filozofii i seminaria dyplomowe z wybranych problemów filozoficznych. Tam, w dniu 1 października 1988 r., wygłosił inauguracyjny odczyt pt. „Wiara w postęp i nadzieja w tradycji”.

Czytelników „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” z pewnością zainteresuje fakt, że w latach 80. Synowiecki był członkiem Rady Naukowej Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, uczestnicząc jako recenzent w dwóch przewodach na stopień doktora i doktora habilitowanego; był także recenzentem wydawniczym jednej z opublikowanych książek pracownika

tego Instytutu. Tu dodam, że problematyka niektórych Jego publikacji wiązała się z merytoryczną działalnością tego Instytutu, zwłaszcza gdy chodzi o historię subdziedziny chemia. W tym zakresie Synowiecki kontynuował swe zainteresowania badawcze zarówno z lat 60., jak i 70.

W latach 90. Synowiecki prowadził zajęcia dydaktyczne z filozofii w Politechnice Gdańskiej, utrzymując także kontakty z Politechniką Otwartą (wykłady, uczestnictwo w pracach Komisji Senackiej i Rektorskiej), z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Trzeciego Wieku, Klubem Inteligencji Katolickiej i innymi instytucjami o charakterze ogólnopolskim i lokalnym. Nadal pisał prace, które ogłaszał w takich periodykach, jak: „Pismo PG”, „Universitas Gedanensis”, „Człowiek i Przyroda”, „Studia Philosophiae Christianae ATK”, „GIT-Univ. Gedan.”, „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej” a także w krajowych publikacjach zwartych. Najważniejsze spośród Jego publikacji z tego okresu jawią mi się dwie książki: *Przyrodoznawstwo dzieło ludzi i częśćka kultury. Wokół antropologicznej teorii wiedzy* (1998) oraz *Przyrodoznawstwo i materializm przyrodniczy w XIX wieku* (2000).

Trudno tutaj nie wspomnieć o odznaczeniach i nagrodach, które otrzymał w latach 1970–1999 z różnych okazji. Niżej podaję ich wykazy, przytaczając dane przekazane mi przez Jego Żonę, mgr Jadwigę Synowiecką.

ODZNACZENIA PROFESORA ADAMA STANISŁAWA SYNOWIECKIEGO:

- 1) Złoty Krzyż Zasługi (27.03.1972).
- 2) Medal 30-lecia Polski Ludowej (22.07.1974).
- 3) Odznaka Honorowa „Za zasługi dla Gdańska” (22.05.1975).
- 4) Medal „Za zasługi w upowszechnianiu marksizmu i leninizmu” (21.08.1977).
- 5) Medal Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej 1937–1977 (40 lat) (1.10.1977).
- 6) Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (8.09.1978).
- 7) Medal pamiątkowy za wybitny wkład pracy w przygotowanie i przeprowadzenie Młodzieżowego Turnieju Wiedzy Filozoficznej w roku 1978–79 (5.03.1979).
- 8) Medal pamiątkowy Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej (28.04. 1979).
- 9) Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (8.09.1998).
- 10) Medal za zasługi dla Politechniki Gdańskiej (15.09.1999).

NAGRODY PROFESORA ADAMA STANISŁAWA SYNOWIECKIEGO:

- 1) Nagroda Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego indywidualna stopnia trzeciego za szczególne osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych za pracę doktorską pt. „Problem mechanicyzmu w naukach przyrodniczych” (1.10.1970).
- 2) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej przyznana za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej w 1977 roku (1.05.1978).
- 3) Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki indywidualna stopnia trzeciego za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych za pracę habilitacyjną pt. „Byt i myślenie. U źródeł marksistowskiej ontologii i logiki dialektycznej” (1.10.1979).
- 4) Nagroda pieniężna za aktywny udział w pracach Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego przyznana przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (17.12.1979).
- 5) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej w 1979 r. (1.05.1980).
- 6) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej I stopnia za publikacje na temat filozofii rozwoju przyrodznawstwa, ontologii i filozofii wychowania (29.04.1982).
- 7) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej II stopnia za prace badawcze w dziedzinie filozofii i historii nauk przyrodniczych (29.04.1983).
- 8) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej specjalna za wyróżniające się osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej w roku 1983 (23.10.1984).
- 9) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej III stopnia za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej w 1984 roku (1.05.1985).
- 10) Nagroda Prorektora (ds. Rozwoju) Politechniki Gdańskiej – jubileuszowa (19.11.1987).
- 11) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej II stopnia za osiągnięcia dydaktyczne i wychowawcze w 1987 r. (1.10.1988).
- 12) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej II stopnia za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej w 1988 r. (1.05.1989).
- 13) Nagroda pieniężna Rektora Politechniki Gdańskiej za osiągnięcia dydaktyczne i wychowawcze w 1989 r. (2.10.1989).
- 14) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej II stopnia za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo badawczej w 1989 r. (15.04.1990).
- 15) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej III stopnia za szczególne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej w 1991 r. (15.05.1992).
- 16) Nagroda jubileuszowa Rektora Politechniki Gdańskiej za 40 lat pracy (16.09.1992).

- 17) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej III stopnia za wyróżniającą się działalność dydaktyczną w roku akademickim 1992/93 (1.10.1993).
- 18) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej III stopnia za szczególne osiągnięcia w działalności naukowej w 1994 r. (27.04.1995).
- 19) Nagroda Rektora Politechniki Gdańskiej indywidualna III stopnia za wyróżniającą się działalność dydaktyczną w roku akademickim 1994/95 (1.09.1995).
- 20) Nagroda jubileuszowa Rektora Politechniki Gdańskiej za 45 lat pracy (19.09.1997).
- 21) Nagroda indywidualna I stopnia Rektora Politechniki Gdańskiej za szczególne osiągnięcia w działalności naukowej w 1998 r. (20.04.1999).
- 22) Nagroda indywidualna I stopnia Rektora Politechniki Gdańskiej za wyróżniającą się działalność dydaktyczną w roku akademickim 1998/99 (1.10.1999).

Powyższe dane z pewnością zaskoczą wielu czytelników niniejszego opracowania z dwóch przynajmniej względów. Po pierwsze, ujmując owe dane w kategoriach ilościowych, imponujące jawią się liczby zarówno odznaczeń, jak i nagród przyznanych Synowieckiemu. Gdyby owe liczby zestawić z liczbami odpowiadającymi odznaczeniom i nagrodom przyznawanym w instytutach Polskiej Akademii Nauk, wówczas mogłoby się okazać, że Synowiecki uzyskał ich więcej aniżeli uzyskali ich ogółem, w porównywalnym okresie, wszyscy pracownicy niejednego instytutu PAN, a przynajmniej zakładu. Po drugie, co ważniejsze, owe odznaczenia i nagrody przyznane zostały Synowieckiemu zarówno w okresie przed rokiem 1981, jak w latach 80. i 90. Okoliczność ta świadczy o tym, że przyznający owe odznaczenia i nagrody zapewne nie reprezentowali tylko jednej opcji politycznej. Gdyby ta supozycja okazała się trafna, wówczas wiarygodna stałaby się też inna, którą sformułowałbym w następującej wersji: musiało być coś takiego w działalności Synowieckiego, co spowodowało uznanie w oczach decydentów o rozmaitych poglądach politycznych. Wydaje się, że najbardziej decydujące okazywały się walory naukowe Jego publikacji oraz jakość procesu dydaktycznego, w którym pełnił On rolę wiodącą. Oczywiście nie umniejszam roli Jego zabiegów organizatorskich, chociaż osobiście postrzegam te zabiegi jako mające wagę o nieco mniejszej doniosłości. Ale znaczące wydaje mi się także inne zjawisko, a mianowicie reakcja władz – w różnych zresztą czasach – przyznających wspomniane odznaczenia i nagrody. Bez gotowości z ich strony do takiej właśnie reakcji nie doszłoby do tych rezultatów.

Niewątpliwie niektórzy czytelnicy niniejszego opracowania dokładnie przeanalizują sytuację, w jakiej znalazł się Synowiecki w latach 80. w kontekście wstrzymania procedury przyznania Mu tytułu naukowego profesora. Stwierdzą wówczas niezgodność pomiędzy wysoką oceną Jego działalności, w tym także naukowej, przez władze administracyjne Politechniki Gdańskiej, reprezentowane

przez Rektora i Senat tej uczelni, a negatywną oceną Jego działalności przez bliżej nie określone „ówczesne władze polityczne”.

Nie taję, że spodziewam się, iż interesujące mogłyby się okazać, w wymiarze społecznym, szczegółowe opinie owych władz politycznych dotyczące nie tylko tej jednostkowej sprawy, ale całego pakietu spraw związanych z jednej strony z awansowaniem pracowników naukowych, z drugiej zaś hamowaniem ich awansów w różnych okresach po II wojnie światowej w Polsce.

Wracając do przypadku Synowieckiego, chciałbym podkreślić zmienność niektórych Jego poglądów. Mam na myśli sytuację, gdy ktoś – jak w Jego przypadku – o uznanej naukowej i dydaktycznej reputacji oraz „poprawnym” politycznym umocowaniu decyduje się, będąc w „sile wieku”, na praktyczne manifestowanie swych poglądów, opozycyjnych w stosunku do reżimowych poglądów politycznych. Sytuacja taka bywa niekiedy postrzegana przez osoby postronne jako dwuznaczna. Ale jest to cena, z którą muszą się liczyć ci, którzy orientują się na nową opcję polityczną. Dodam jednak, że orientowanie się na jakąś opcję polityczną nie jest obowiązkiem polskich obywateli. Niektórzy skłonni są definiować samych siebie jako jednostki jawnie apolityczne.

W działalności Synowieckiego, przynajmniej z mojego punktu widzenia, najciekawsze jawi się Jego pisarstwo, to zwłaszcza, w którym doszła do głosu problematyka naukoznawcza, a w jej ramach z zakresu historii subdziedziny chemia. Innych zapewne bardziej zainteresuje problematyka dziejów myślenia dialektycznego mającego swych przedstawicieli w starożytności, średniowieczu i czasach nowożytnych. Ta stanowiła przedmiot Jego badań w rozprawie habilitacyjnej. Oczywiście samą subdziedzinę chemia Synowiecki lokował w ramach rodziny subdziedzin przyrodniczych. W analogiczny też sposób postrzegał historię subdziedziny chemia jako mieszczącą się ramach rodziny historii subdziedzin przyrodniczych. Pisząc o tych sprawach w takim czy innym uszczegółowieniu, starał się wiązać rozważania filozofa dziedziny nauka z rozważaniami historyka dziedziny nauka.

Historyków subdziedziny chemia chyba najbardziej zainteresują następujące książki i artykuły Synowieckiego: *Pojęcie prawa przyrody w poglądach Kekulégo* (1967); książka *Problem mechanicyzmu w naukach przyrodniczych* (1969, rozprawa doktorska); *Pojęcie struktury w naukach przyrodniczych* (1970); *Tendencje mechanistyczne w rozwoju chemii nowożytnej* (1974); *Problem mechanicyzmu w dziewiętnastowiecznej chemii* (1977); *Zagadnienie chemicznej organizacji materii w świetle modelu rozwoju zamkniętego* (1980); *Z historii zakwestionowania „faktów surowych”* (1995); książki *Przyrodoznawstwo dzieło ludzi i cząstka kultury. Wokół antropologicznej teorii wiedzy* (1998) oraz *Przyrodoznawstwo i materializm przyrodniczy w XIX wieku* (2000). W moim przekonaniu mogą one stanowić znaczącą inspirację dla tych historyków subdziedziny chemia, którzy nie kontentują się wyłącznie zbieractwem faktów z dziejów tej

subdziedziny, wyodrębnionych na poziomie języka potocznego, ale podejmujących nadto refleksję, w której nie są nieobecne motywy właściwe filozofii nauki, socjologii nauki, psychologii nauki etc., oczywiście w odpowiednim ich uszczegółowieniu i stosownie do takich czy innych preferencji tematycznych poszczególnych badaczy.

Na zakończenie niniejszego opracowania podaję niżej, czerpiąc z dostarczonych mi danych, informacje bibliograficzne na temat publikacji Synowieckiego a także Jego recenzji rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i recenzji wydawniczych.

PUBLIKACJE ADAMA STANISŁAWA SYNOWIECKIEGO:

- 1) *Aparat do badania własności amoniaku*. „Chemia w Szkole” 1956 nr 5 s. 269–272.
- 2) *Model przemian promieniotwórczych w rodzinie uranowo-radowej*. „Chemia w Szkole” 1959 nr 3 s. 156–165.
- 3) *Ruchoma tabela układu elektronów w atomach*. „Chemia w Szkole” 1960 nr 5 s. 269–275.
- 4) *Model atomu wodoru*. „Chemia w Szkole” 1960 nr 1 s. 43–54.
- 5) *Próba metodycznego ujęcia programu atomistyki w klasie jedenastej*. „Chemia w Szkole” 1961 nr 2 s. 90–98.
- 6) *Jedność przeciwieństw w naturze wody na tle historii jej poznania*. „Chemia w Szkole” 1962 nr 2 s. 69–83.
- 7) *Dialektyka zjawisk elektrochemicznych*. „Chemia w Szkole” 1963 nr 3 s. 22–38.
- 8) *Od modelu do rzeczywistości*. „Chemia w Szkole” 1964 nr 2 s. 49–56.
- 9) *Atomistyka bez metafizyki*. „Chemia w Szkole” 1964 nr 4 s. 145–157.
- 10) *O pojęciu materii w świetle prawa negacji negacji*. „Chemia w Szkole” 1965 nr 3 s. 97–109.
- 11) *Poglądy Kekulégo na istotę praw chemii*. „Chemia w Szkole” 1965 nr 5 s. 193–202.
- 12) *Atomizm i materializm*. „Chemia w Szkole” 1966 nr 4 s. 153–164.
- 13) *Mechanicyzm a nauki przyrodnicze*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku” 1967 ser. F z. 3 s. 147–175.
- 14) *Pojęcie prawa przyrody w poglądach Kekulégo*. W: *Pojęcie prawa nauki w XIX wieku. Zbiór rozpraw*. Do druku przygotował Władysław Krajewski. Warszawa 1967 s. 107–121.
- 15) *Światopogląd a doświadczenie społeczne*. „Argumenty” 1968 nr 10 s. 1,6.
- 16) *Filozofia a wychowanie*. „Argumenty” 1968 nr 23 s. 4.
- 17) *Nauka – światopogląd – ideologia*. „Argumenty” 1969 nr 2 s. 1,6.
- 18) *Patriotyzm a internacjonalizm*. „Argumenty” 1969 nr 39 s. 5,10.

- 19) *O metodologicznych podstawach marksizmu*. „Studia Filozoficzne” 1969 nr 5 s. 79–94.
- 20) *Mechanicyzm i dialektyczna koncepcja przyrody*. „Studia Filozoficzne” 1969 nr 7 s. 95–101.
- 21) *Dialektyka zjawisk elektrochemicznych*. „Chemia w Szkole” 1969 nr 1 s. 22–38.
- 22) *Problem mechaniczmu w naukach przyrodniczych*. Wrocław 1969 Zakład Narodowy im. Ossolińskich 178 s.
- 23) *Uwagi o nauczaniu filozofii w szkołach wyższych*. „Studia Filozoficzne” 1970 nr 4–5 s. 215–228.
- 24) *Pojęcie struktury w naukach przyrodniczych*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”. Filozofia i socjologia 1970 nr 4 s. 57–76.
- 25) *Geneza i rozwój leninowskiej teorii odbicia*. W: [Materiały] *Sesja popularno-naukowa WUML*. Gdańsk 1970 s. 17.
- 26) *O logicznej strukturze leninowskiego pojęcia materii*. „Studia Filozoficzne” 1971 nr 1 s. 27–38.
- 27) *Filozofia przyrody w ujęciu antropologicznym*. „Człowiek i Światopogląd” 1971 nr 5 s. 55–84.
- 28) *Dialektyka a zagadnienie integracji nauk przyrodniczych*. „Studia Filozoficzne” 1971 nr 6 s. 105–119.
- 29) *Między nauką i filozofia, czyli rzecz o pojęciu czasu*. „Studia Filozoficzne” 1971 nr 9 s. 203–211.
- 30) *Marksizm w kulturze państwa środka*. „Studia Nauk Politycznych” 1972 nr 2 s. 143–167.
- 31) *Fakty i prawa nauk empirycznych w świetle tezy o istnieniu obiektywnych zdarzeń*. „Studia Filozoficzne” 1972 nr 2 s. 79–93.
- 32) *W poszukiwaniu nowych dróg rozwoju marksistowskiej filozofii przyrodoznawstwa*. „Studia Filozoficzne” 1972 nr 3–4 s. 249–257.
- 33) *Spór o istotę filozofii nauki*. „Studia Filozoficzne” 1972 nr 5 s. 181–186.
- 34) *O integracji nauk i dialektyce*. „Studia Filozoficzne” 1972 nr 10 s. 171–182.
- 35) *Filozofia przyrody a filozofia nauk przyrodniczych*. „Studia Filozoficzne” 1972 nr 11–12 s. 171–187.
- 36) *Dialektyka a zagadnienie integracji nauk przyrodniczych*. „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”. Ekonomia 1972 nr 9 s. 15–23.
- 37) *Logika Hegla w świetle teorii grafów*. „Studia Filozoficzne” 1973 nr 6 s. 129–152.
- 38) *Hegel's Logic in the Light of Graph Theory*. „Dialectics and Humanism”. Autumn 1973 s. 87–96.
- 39) *Dialektyka a ontologia*. „Studia Filozoficzne” 1974 nr 5 s. 3–30.
- 40) *Logika Hegla jako dialektyczny „moment przejścia” od metafizycznej do marksistowskiej koncepcji bytu (I)*. „Studia Filozoficzne” 1974 nr 9 s. 2–23.

- 41) *Logika Hegla jako dialektyczny „moment przejścia” od metafizycznej do marksistowskiej koncepcji bytu (II)*. „Studia Filozoficzne” 1974 nr 10 s. 25–37.
- 42) *Tendencje mechanistyczne w rozwoju chemii nowożytnej*. W: *Z dziejów mechanicyzmu*. Pod redakcją Władysława Krajewskiego. Wrocław 1974 Zakład Narodowy im. Ossolińskich s. 91–146.
- 43) *Przewrót w fizykalnym obrazie świata a marksistowsko-leninowskie pojęcie materii*. „Ideologia i polityka” 1974 nr 9 s. 44–53.
- 44) *Dialektyka a metodologia nauk empirycznych*. W: *Metodologiczne implikacje epistemologii marksistowskiej*. Pod redakcją Jerzego Kmity. Warszawa 1974 Państwowe Wydawnictwo Naukowe s. 157–158.
- 45) *Kulturowe i polityczne oblicze maoizmu*. W: *Podstawy nauk politycznych. Dokumenty i materiały*. Warszawa 1975 Książka i Wiedza Tom 2 s. 448–482.
- 46) *O Heinricha ujęciu heglowskich form negacji*. „Studia Filozoficzne” 1975 nr 5 s. 97–102.
- 47) *Kategorie ontologii a marksistowska zasada abstrakcji i konkretyzacji*. „Studia Filozoficzne” 1975 nr 12 s. 13–27.
- 48) *Logika Hegla i dialektyczna koncepcja bytu*. W: *Hegel a współczesność*. Wrocław 1975 Instytut Filozofii i Socjologii PAN s. 313–330.
- 49) *Rzecz o myśli filozoficznej w trzydziestoleciu*. „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”. *Ekonomia* 1975 nr 13 s. 53–58.
- 50) *Tatsachen und Empirische Gesetze im Lichte der These von der Existenz Objektiver Freignisse*. „Deutsche Zeitschrift für Philosophie” 1976 nr 12 s. 1464–1472.
- 51) *Znaczenie „Dialektyki przyrody” F.Engelsa w rozwoju myśli marksistowskiej*. „Nowe Drogi” 1976 nr 1 s. 174–182.
- 52) *Arystotelesa koncepcja substancji a współczesne pojęcie układu fizycznego*. „Studia Filozoficzne” 1976 nr 3 s. 181–187.
- 53) *Filozoficzne aspekty pojęcia jakości*. „Kwalitologia” 1977 nr 11 s. 197–211.
- 54) *Problem mechanicyzmu w dziewiętnastowiecznej chemii*. „Człowiek i Światopogląd” 1977 nr 9 s. 79–95.
- 55) *Spór o uniwersalia a zagadnienie statusu praw przyrody*. „Studia Filozoficzne” 1977 nr 7 s. 85–97.
- 56) *Od materializmu kontemplacyjnego do materialistycznej „filozofii praktyki”*. „Studia Filozoficzne” 1977 nr 10 s. 117–129.
- 57) *Filozofia marksistowska a współczesność*. W: [Materiały] *Konferencja teoretyczna WUML*. Gdańsk 1977 s. 20.
- 58) *Technika a filozofia techniki*. Gdańsk 1977 Politechnika Gdańska 23 s.
- 59) *Prawo negacji negacji jako dialektyczny model rozwoju poznania*. W: *Założenia teoretyczne badań nad rozwojem historycznym*. Pod redakcją Jerzego Kmity. Warszawa 1977 Państwowe Wydawnictwo Naukowe s. 379–406.

- 60) [Razem z S.Jojczykiem i A.Pawlakiem] *Materializm historyczny i dialektyczny. Skrypt dla słuchaczy WUML*. Gdańsk 1978 Politechnika Gdańska 398 s.
- 61) Hasło: *Mechanicyzm*. W: *Encyklopedia „Filozofia i życie”*. Warszawa 1979 Zakład Narodowy im. Ossolińskich s. 21.
- 62) *Węzłowe zagadnienia filozofii. Skrypt dla studentów zaocznych i wieczorowych*. Gdańsk 1979 Politechnika Gdańska 134 s.
- 63) *Duch czy materia – historia czy współczesność*. W: *Nauka i światopogląd*. Pod redakcją Józefa Lipca. Kraków 1979 KAW s. 13–31.
- 64) *Zagadnienie chemicznej organizacji materii w świetle modelu rozwoju zamkniętego*. „*Studia Filozoficzne*” 1980 nr 2 s. 3–23.
- 65) *Rol dialektiki w prociessie integracji jestiestwiennych nauk*. W: *Filozofia i integracja nauki*. Moskwa 1980 Znanije s. 15–29.
- 66) [Razem z A.Pawlakiem i T.Wojewódkim] *Integracja nauki*. Moskwa 1980, 68 s.
- 67) *W sprawie datum quaestionis pytanie o sens świata*. W: *Ogólnopolska konferencja „Sens życia, sens dziejów”*. Warszawa 22–24.05.1980. Warszawa 1980 Uniwersytet Warszawski s.13.
- 68) *Filozofia wobec faktu i stanów cierpienia*. W: [Materiały] *II Ogólnopolska konferencja humanistów i lekarzy*. Gdańsk 1980 KAW 26 s.
- 69) *Odświeżanie myśli sprawdzonej*. „*Czas*” 1981 nr 3 s.6.
- 70) *Nie samym chlebem*. „*Czas*” 1981 nr 13 s. 18–19.
- 71) *Przyrodoznawstwo w świecie wrażeń zmysłowych. (Z dziejów refleksji nad jednością przyrody)*. „*Studia Filozoficzne*” 1981 nr 5 s. 113–123.
- 72) *The Problem of the Chemical Organization of Matter in the Light of a Closed Development Model*. W: *Polish Essays in the Philosophy of the Natural Sciences*. Edited by Władysław Krajewski. Dordrecht, Holland 1982 Reidel Publ. s. 377–390.
- 73) *Mikołaja z Kuzy spotkanie z Absolutem*. „*Dialog o Bogu ukrytym*”. *Przekład i komentarz*. „*Studia Gdańskie*” 1983 tom 5 s. 167–220.
- 74) *Reflections on the Centenary of Marx's Death*. „*Dialectics and Humanism*” 1983 nr 3 s. 99–109.
- 75) *Logika Hegla a tradycja platońska*. „*Roczniki Filozoficzne Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*”. (Filozofia przyrody), 1985 tom 5 zes.3 s. 124–147.
- 76) *Mechanicyzm*. W: *Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*. Wrocław 1987 Zakład Narodowy im. Ossolińskich s. 350–357.
- 77) H.G. G a d a m e r : *Mikołaj z Kuzy a filozofia współczesna*. Tłumaczenie z niemieckiego. „*Półrocznik Filozoficzny Młodych*” 1986 nr 1 s. 116–129; przypisy tłumacza s. 130–143.

- 78) *Filozofia i objawienie. Kazanie Mikołaja z Kuzy „Gdzie jest nowo narodzony król żydowski ?”* Przekład i komentarz. „Studia Gdańskie” 1986 tom 6 s. 261–312.
- 79) *Człowiek, twórczość i transcendencja. Szkice wstępu do antropologii.* Część I. „Universitas Gedanensis” 1989 nr 1 s. 5–44.
- 80) *Ponad mądrością i pięknem natury.* „Tygodnik Gdański” 1989 nr 19/20 s. 3.
- 81) *Kartezjusz a materializm przyrodniczy trzech minionych stuleci.* W: *Filozofia – Nauka – Kultura.* Materiały z posiedzeń Zakładu Filozofii w roku akademickim 1990/1991. Gdańsk 1993 s. 7–23.
- 82) *Gawęda choinkowa.* „Pismo PG” 1994 nr 9 s. 4–6.
- 83) *„Nasza Pani” z Częstochowy.* „Universitas Gedanensis” 1994 nr 10 s. 121–124.
- 84) *Człowiek z ziemi wzięty.* „Człowiek i Przyroda” 1994 nr 2 s. 41–92.
- 85) *Od mitu o nauce do powagi naukowej.* Część I. „Studia Philosophiae Christianae ATK” 1994 nr 2 s. 245–271.
- 86) *Pocztówka z Lejdy.* „Pismo PG” 1994 nr 6 s. 24–26.
- 87) *Historia czy atrapa.* „Pismo PG” 1994 nr 1 s. 19–20.
- 88) *O górach i ludziach.* „Pismo PG” 1995 nr 2 s. 33–35.
- 89) *Ból jako „przywilej życia”.* „GIT – Univ. Gedan.” 1995 nr 13 s. 29–45.
- 90) *Technika a kultura.* „Człowiek i Przyroda” 1995 nr 2 s. 41–60.
- 91) *Z historii zakwestionowania „faktów surowych”.* „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”. *Filozofia* 1995 nr 1 s. 21–40.
- 92) *Tam gdzie skarżą się duchy i dufni są barbarzyńcy.* „Pismo PG” 1995 nr 9 s. 9–11.
- 93) *W kręgu świadomości faustycznej.* „GIT – Univ. Gedan.” 1995 nr 12 s. 25–31.
- 94) *Od mitu o nauce do powagi naukowej.* Część II. „Studia Philosophiae Christianae ATK” 1995 nr 1 s. 11–31.
- 95) *Człowiek a technika.* W: *Abstrakty. VI Polski Zjazd Filozoficzny. Toruń, 5–9 września 1995.* Toruń 1995 Uniwersytet M. Kopernika w Toruniu. Sekc. EK s. 232–233.
- 96) *Wiedza w „przestrzeni” podmiotu.* „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”. *Filozofia* 1996 nr 2 s. 11–57.
- 97) *Pochwała mądrości.* „Pismo PG” 1997 nr 4 s. 4–6.
- 98) *Refleksje nad etosem środowisk technicznych. Szkic problematyki.* „Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej”. *Filozofia* 1998 nr 4 s. 63–68.
- 99) *Prawda czy pozór prawdy.* „Universitas Gedanensis” 1998 nr 1 s. 31–45.
- 100) *Symfonia Brabancka.* „Pismo PG” 1998 [brak danych] 3 s.
- 101) *Przyrodznawstwo dzieło ludzi i częśćka kultury. Wokół antropologicznej teorii wiedzy.* Gdańsk 1998 Kolekcja „Universitas Gedanensis” nr 1, 222 s.
- 102) *Przyrodznawstwo i materializm przyrodniczy w XIX wieku.* Gdańsk 2000 Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej 91 s.

WYKAZ RECENZJI ADAMA STANISŁAWA SYNOWIECKIEGO (OD 1981 R.)

I. Recenzje rozpraw doktorskich:

- 1) Jan Okniński: *Pojęcie prawa nauki w filozofii Paula Natorpa* (promotor: prof. dr Władysław Krajewski). Uniwersytet Warszawski, Wydział Filozofii i Socjologii, 1981;
- 2) Beata Ciećko: *Idee medyczno-farmaceutyczne Theophrasta Paracelsusa w Polsce w XVII wieku oraz paracelsyści polscy* (promotor: doc. dr hab. Roman Bugaj). Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, 1982;
- 3) Michał Woroniecki: *Podstawy poglądów aksjologicznych Henryka Elzenberga* (promotor: doc. dr Marian Pyrz). Uniwersytet Gdański, Wydział Humanistyczny, 1983;
- 4) Jarosław Mrozek: *Epistemologiczne aspekty relacji między matematyką a światem zewnętrznym* (promotor: doc. dr Ireneusz Kustrzeba). Uniwersytet Gdański, Wydział Humanistyczny, 1984;
- 5) Bogdan Lange: *Interpretacja podstaw fizyki kwantowej w świetle prac polskich fizyków teoretyków i konferencji warszawskiej w 1938 r.* (promotor: prof. dr hab. Jerzy Dobrzycki). Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, 1985;
- 6) Maria Reut: *Nauczanie problemowe a merytoryczne założenia pedagogiki* (promotor: doc. dr hab. Joanna Rutkowiak). Uniwersytet Gdański, Wydział Humanistyczny, 1986;
- 7) Katarzyna Rutkowska: *Przestrzeń intencjonalna w architekturze i urbanistyce współczesnej. Próba definicji i elementów ją komponujących* (promotor: doc. dr inż. arch. Czesław Swędryński). Politechnika Gdańska, Wydział Architektury i Urbanistyki, 1987;
- 8) Ewa Hope: *Rozwój nauki jako proces zmierzający ku ogólności integracyjnej – podstawowe prawidłowości* (promotor: prof. dr Władysław Krajewski). Uniwersytet Gdański, Wydział Humanistyczny, 1988;
- 9) Tomasz Szkudlarek: *Teorie doboru treści programów nauczania a filozoficzne koncepcje prawdy* (promotor: doc. dr hab. Joanna Rutkowiak). Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Wydział Pedagogiczny, 1990;
- 10) Maciej Woźniczka: *Z dziejów teorii wiązań chemicznych. Studium historyczno-metodologiczne* (promotor: doc. dr hab. Stefan Zamecki). Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, 1993.

II. Recenzje rozpraw habilitacyjnych:

- 1) Stefan Zamecki: *Wkład Wojciecha Świątosławskiego (1881–1968) do chemii fizycznej*. Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w Warszawie, 1981;
- 2) Stanisław Zięba: *Rozwój neomechanistycznej koncepcji życia w piśmiennictwie francuskim XX wieku*. Katolicki Uniwersytet Lubelski, Wydział Filozofii, 1984;
- 3) Kazimierz Kloskowski: *Zagadnienie determinizmu ewolucyjnego. Studium biofilozoficzne*. Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, 1990;
- 4) Henryk Szabała: *Między myślą a rzeczywistością czyli problem podmiotu i przedmiotu w filozofii nowożytnej*. Uniwersytet Warszawski, Wydział Filozofii i Socjologii, 1991.

III. Recenzje wydawnicze:

- 1) Jerzy Szymański: *Rola teorii i techniki w eksperymentalnym testowaniu wiedzy* (książka). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, seria: Filozofia i Logika, nr 36, Poznań 1982;
- 2) Danuta Sobczyńska: *Osobliwości chemii* (książka). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, seria: Filozofia i Logika, nr 38, Poznań 1984;
- 3) Józef Bańka: *Ontologia bytu aktualnego* (książka). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1985;
- 4) Zbiór artykułów przeznaczonych do Zeszytu Naukowego – „Filozofia i Socjologia” nr 13, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 1987;
- 5) Stefan Zamecki: *Pojęcie odkrycia naukowego a historia dziedziny nauki* (książka). Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Wrocław, 1988;
- 6) Andrzej C. Leszczyński: *Światopogląd i ideologia*. Artykuł przeznaczony do Zeszytu Naukowego – „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne” nr 31, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 1988;
- 7) Henryk Szabała: *Między obiektywizmem a subiektywizmem transcendentnym czyli podwójne oblicze dualizmu kartezjańskiego*. Artykuł przeznaczony do Zeszytu Naukowego – „Filozofia i Socjologia” nr 15, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 1990;
- 8) Aurelia Polańska: *O rozumnym studiowaniu*. Skrypt uczelniany, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 1990;

- 9) Sabina Zaprzaluk-Kruszyńska: *Podejście systemowe a klasyczny strukturalizm francuski*. Artykuł przeznaczony do Zeszytu Naukowego – „Filozofia i Socjologia” nr 15, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 1990.

Profesor Adam Stanisław Synowiecki zmarł 7 stycznia 2000 r. w Gdańsku, gdzie został pochowany na Cmentarzu Łostkowskim. Kończąc swe rozważania na temat działalności Adama chciałbym zacytować fragment internetowego wspomnienia o Nim z 22 lutego 2000 r., pióra Piotra Dominiaka:

„Był człowiekiem wielkiej kultury. Tą kulturą czarował swoich słuchaczy. Studentów na wykładach, doktorantów na seminariach, koleżanki i kolegów na konferencjach i nieformalnych spotkaniach. Wykładowca, jakiego pamięta się do końca życia. Bo on szanował każdego swojego słuchacza. Traktował go poważnie, uważał za partnera. I stąd uważał za swój obowiązek staranne przygotowanie każdego wykładu, wystąpienia, referatu. Modne dziś słowo prezentacja zupełnie do Niego nie pasowało. On naprawdę wykladał. Operował słowem, nie obrazkiem, folią. Słowem, które przyciągało nawet tych, dla których filozofia wydawała się czymś zupełnie księżycowym. Jak On mówił ! Wszyscyśmy mu zazdrościli. Piękna polszczyzna porażała w czasach, gdy język zachwaszczają wulgaryzmy, neologizmy, zapożyczenia z obcych języków. A przy tym mówił prosto, klarownie. Nawet wtedy, a może przede wszystkim wtedy, gdy rzecz dotyczyła spraw trudnych, zagmatwanych. Za to Go podziwialiśmy, ceniliśmy, lubiliśmy”.

Jako autor niniejszego opracowania liczę się z możliwością, że podane przeze mnie informacje są niepełne, zaś w powyższych wykazach nie zostały uwzględnione wszystkie prace Adama Stanisława Synowieckiego. Będę wdzięczny za zasugerowanie sprostowań i uzupełnień.

Przypisy

* Zawarte w tym szkicu informacje podaję m.in. na podstawie krótkiego *Wspomnienia*, pióra Żony Zmarłego, i za Jej zgodą – Pani mgr Jadwigi Synowieckiej, której bardzo dziękuję za udostępnienie mi materiałów dotyczących Jego drogi życiowej i wykazu publikacji, a nadto za podarowanie Jego ostatniej książki *Przyrodznawstwo i materializm przyrodniczy XIX wieku* (2000). Wykorzystałem też Autoreferat Profesora Adama Stanisława Synowieckiego i inne materiały. Słowa podziękowania kieruję pod adresem Pani Aleksandry Todorowicz z Wydziału Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, która nadesłała mi wykaz publikacji Zmarłego i jeden ważki dokument.

¹ S.Z a m e c k i : *Przyrodznawstwo w perspektywie antropologicznej*. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 2001 zes. 3–4 s. 435–450.